

Мукомел С. А., к.пед.н., доцент

Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

АКМЕОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДСНС УКРАЇНИ

Соціально-економічні перетворення в українській державі, духовне відродження нації потребує активізації процесу розвитку людини як особистості, змін у соціальному середовищі. До них відносимо і проблеми підготовки нової генерації фахівців служби цивільного захисту ДСНС України, спроможних бути повноцінно, фізично, психічно і морально здоровою, соціально захищеною, мобільною і творчо активною особистістю. У цьому соціокультурному контексті особливе значення посідає нова інтегративно-комплексна наука акмеологія (грец. *акме* – вершина, розквіт).

Акмеологія – нова наука, яка знаходиться на стадії активного розвитку та вивчення. В її основі знаходяться напрацьовані багатовіковою культурою людства ідеї про унікальність і цінність людського життя, здатності людини до саморозвитку, самовдосконалення та творчості. Предмет даної науки – закономірності розвитку та саморозвитку зрілої людини, розвитку творчої готовності до майбутньої професійної діяльності. [1]

Акмеологічний підхід щодо вивчення закономірностей досягнення вершин професіоналізму та творчості є одним із прогресивних та перспективних для сучасної вищої школи. Саме акмеологічний підхід та акмеологічні технології сприяють розвитку внутрішнього потенціалу, високого професіоналізму та творчої майстерності фахівця служби цивільного захисту ДСНС України, які складають основу його професійного іміджу й життєвого досвіду.

Основоположними категоріями акмеології на даному етапі її розвитку є "професіоналізм" і "компетентність".

Професіоналізм діяльності - якісна характеристика суб'єкта праці, що відображає високу професійну кваліфікацію та компетентність, різноманітність ефективних професійних навичок та вмінь, володіння сучасними алгоритмами і

способами вирішення професійних завдань, що дозволяє здійснювати діяльність з високою і стабільною продуктивністю.

Професіоналізм особистості розглядається як якісна характеристика суб'єкта праці, відбиває високий рівень професійно важливих або особистісно-ділових якостей, креативності, адекватний рівень домагань, мотиваційну сферу і ціннісні орієнтації, спрямовані на професійний розвиток.

Зміни і перетворення в будь-якій сфері людської діяльності повинні починатися зі зміни і перетворення її суб'єкта, її творця і творця. Сукупність особистісних характеристик людини, необхідних для успішного виконання службової діяльності, визначається поняттям "професійна компетентність", яке відображає єдність теоретичної та практичної готовності рятувальника.

Рушійною силою і джерелом професійного саморозвитку майбутніх рятувальників є потреба в самозміні й самовдосконаленні. Найбільш істотними об'єктивними причинами, які породжують цю потребу, є об'єктивні і розумні вимоги, що пред'являються батьками, керівниками навчальних закладів, статутом. Суб'єктивним чинником досягнення вершин служить мотивація професійної діяльності.

Досягнення особистісної зрілості і творчого „акме” людини впродовж її професійного життєвого шляху Н.В. Вишнякова порівнює з айсбергом. [2]

До першого рівня „акме” належить глибинна частина айсберга, яка містить ресурсну (підсвідому) сферу творчої зрілості. До ресурсної сфери відносять творчий потенціал, що поєднує оригінальність мислення, уяву, інтуїцію, обдарованість, ініціативність, чуттєвий досвід і природні задатки особистості.

Більш глибинна — надсвідома сфера, яка базується на вселенській акме і генетичному досвіді саморозвитку особистості.

До другого рівня „акме” відносять перший пласт видимої частини айсберга: фізичну зрілість. Вона включає досягнення здорового способу життя, енергію, фізичну силу і досконалість, фізіологічну гармонію.

Третій рівень — особистісна зрілість людини — складається із здатності до саморозвитку, особистісного зростання і розквіту. Ментальна сфера містить

інтелектуальну зрілість, дивергентне мислення, оригінальність розуму, кмітливість. На ментальному рівні творчість виступає як нове знання, на синергетичному рівні — як нова динамічна структура.

Особистісна зрілість базується на когнітивній сфері, що поєднує пізнавальні потреби і допитливість.

Четвертий рівень — міжособистісна зрілість, яка складається із комунікативної сфери, складові якої — досвід спілкування, колегіальність, взаєморозуміння, доброзичливість; управлінської, яка поєднує взаємодію, вплив і досвід управлінської діяльності; співтворчості, що включає співробітництво, спільну творчість, імпровізацію, емпатію і творчий пошук у процесі спілкування.

П'ятий рівень „акме” — професійна зрілість, яка складається із професійної майстерності, покликання, досвіду самоактуалізації; громадянської зрілості; управлінської зрілості.

Шостий рівень „акме” — креативна зрілість. Її складові — творча індивідуальність і неповторність креативної особистості, дивергентне мислення; творчий пошук, здатність до створення об'єктивного нового; креативний досвід, конструктивність, новаторство, винахідливість.

Креативне мислення в процесі творчості виступає як внутрішній діалог переліку різних варіантів плюс оригінальні доповнення на основі роздумів чи діалогу.

Ментальний процес творчого пошуку відбивається в новому продукті на основі уяви і самодобудови. Творча наснага є важливим стимулом розвитку творчої зрілості.

Найвищий сьомий рівень „акме” — духовна досконалість дорослої людини, яка ґрунтується на оригінальності світосприймання, духовних цінностей, феноменальності креативної особистості, духовній зрілості і культурі, аксіологічних переконаннях і духовному відродженню.

Необхідно підкреслити, що всі сім рівнів особистісної зрілості між собою взаємодіють, але кожна особистість розвивається нерівномірно, і досягнення рівня власної зрілості залежить від її творчого потенціалу[3].

При цьому психологічне дослідження професії вимагає комплексного підходу. Воно передбачає вивчення результатів самої діяльності і умов, в яких вона виконується; дослідження особливостей особистості фахівця, а також своєрідності і динаміки його психологічного стану; розгляду соціальних і психологічних аспектів службового процесу.

Використання системного підходу і комплексності дозволяє розкрити складність професії, виявити її змістовні та структурні особливості, встановити різноманіття взаємин особистості-фахівця з предметами, засобами і продуктами праці, з оточуючими людьми, з рядом специфічних і неспецифічних явищ, які супроводжують трудовий процес, виявити властиву йому напругу різних психічних функцій і на підставі цього визначити повну сукупність вимог до людини як суб'єкта відповідної професійної діяльності.

Література

1. Бодалев А.А. Вершина в развитии взрослого человека: характеристика и условия достижения. - М.: Флинта: Наука, 1998. - 168с.
2. Вишнякова Н.Ф. "Креативная Акмеология". Психология развития творческой личности взрослого человека. 1 и 2 том. Изд. ООО «Дэбор», Минск: 1 том: 1998.– 242с.; 2 том: 1999. – 300с.
3. Держач А.А., Орбан Л.Э. Акмеологические основы становления психологической и профессиональной зрелости личности – М., 1995. – 208с.